

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DOGMATİK TUTUMLARININ BİREYCİLİK VE KOLEKTİVİZM DEĞERLERİNİ YORDAMA DÜZEYİNİN İNCELENMESİ

ANALYZING THE PREDICTION LEVEL OF UNIVERSITY STUDENTS' DOGMATIC ATTITUDES FOR VALUES OF INDIVIDUALISM AND COLLECTIVISM

Hakkı KAHVECİ¹

Mustafa GÜLTEKİN²

Derya EKER³

Başvuru Tarihi: 12.11.2017 Yayına Kabul Tarihi: 03.11.2018 DOI: 10.21764/maeuefd.351482
(Araştırma Makalesi)

Özet: Bu çalışma üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin dogmatik tutumlarının bireycilik ve kolektivizm tutumlarını ne düzeyde yordadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi öğrencileri çalışmanın evreni olup 208'i kadın 196'sı erkek olmak üzere 394 kişi örneklem grubunu oluşturmaktadır. Çalışmada Dogmatizm ölçeği ile Bireycilik ve Kolektivizm Ölçeği kullanılmıştır. Dogmatizm ölçeğine açılımlayıcı faktör analizi yapılarak yapı geçerliliği sağlanmıştır. Faktör analizi sonucunda Dogmatizm ölçeği otoriteryenlik, yanılmazlık ve farklılığa tahammülsüzlük olmak üzere üç boyuta ayrılmıştır. Dikey bireycilik düzeyinin orta, yatay bireycilik, dikey kolektivizm ve yatay kolektivizm düzeyinin ise yüksek olduğu bulunmuştur. Dogmatizm düzeyinin orta, dogmatizmin alt boyutlarından olan otoriteryenlik düzeyinin düşük, yanılmazlık düzeyinin yüksek ve farklılığa tahammülsüzlük düzeyinin orta düzey olduğu görülmüştür. Öğrencilerin dogmatizmin otoriteryenlik, yanılmazlık ve farklılığa tahammülsüzlük alt boyutlarına ilişkin tutum düzeylerinin yatay ve dikey bireycilik ile yatay ve dikey kolektivizm düzeylerini ne düzeyde yordadığını tespit etmek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre dogmatizmin alt boyutlarının yatay kolektivizmi yordamadığı; dikey kolektivizmi düşük düzeyde; dikey ve yatay bireyciliği ise orta düzeyde yordadığı bulunmuştur. Elde edilen bulgular, literatürdeki diğer araştırmalarla

Abstract: The study was conducted to determine to what extent dogmatic attitudes of university students in preparatory schools predict the individualism and collectivism attitudes. The population of the study was composed of students from Eskişehir Anadolu University and Osmangazi University and the sample group consisted of 394 students including 208 females and 196 males. The Dogmatism scale and the Individualism and Collectivism scale were used in the study. In order to obtain construct validity of the Dogmatism scale, an Exploratory Factor Analysis was carried out. As a result of the factor analysis, the dogmatism scale was divided into three dimensions as authoritarianism, infallibility and intolerance to differences. It was found that while vertical individualism level was medium, the levels of horizontal individualism, vertical collectivism and horizontal collectivism were found to be high. It was also observed that the level of dogmatism was medium, the level of authoritarianism was low, the level of infallibility was high and the level of intolerance to differences was medium. In order to determine to what extent the students' attitude levels related to subdimensions of dogmatism such as authoritarianism, infallibility and intolerance to differences predict horizontal and vertical individualism and the levels of horizontal and

¹ Dr., Halil Yasin İlkokulu Odunpazarı/ESKİŞEHİR, hakkikahveci@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8578-5622

² Öğretim Görevlisi, Anadolu Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu, mustafagulte@anadolu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2817-2464

³ Öğretim Görevlisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü, drykyr@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5776-2848

karşılaştırılarak yorumlanmış ve bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: *Dogmatik tutum, bireycilik, kolektivizm, öğrenci*

vertical collectivism, the multiple linear regression analysis was conducted. According to the result of the analysis, it was found that the subdimensions of dogmatism did not predict horizontal collectivism and vertical collectivism at a low level and vertical and horizontal individualism at a medium level. The findings obtained from the study were compared with those of the other studies in literature. After they were interpreted, some suggestions were offered.

Keywords: *Dogmatic attitude, individualism, collectivism, students*

Giriş

Dogmatizm bir düşünce tarzı olarak felsefe, din, sosyal bilimlerde görüldüğü gibi bir yaşam biçimi ve tutum olarak sosyal ilişkilerin her yönünde sıklıkla kendini göstermektedir. Dogmatizm ve dogmatik tutum belli bir din, ideoloji veya bölgeyle sınırlı olmadan da kendini gösterebilmektedir. Günümüz toplumlarında egemen olan liberalizm ve neoliberalizmin düşünsel temelini oluşturan bireycilik ve karşıtı kolektivizmle dogmatizmin bir ilişkisinin olup olmadığı ve bireylerin dogmatik tutuma sahip olmasının bireyci ya da kolektif değerlere sahip olmalarını etkileyip etkilemediğine dair bir çalışmaya literatürde rastlanmamıştır. Bu bağlamda dogmatik tutumların bireyci ve kolektif değerlerle olan ilişki durumu ile varsa ilişkinin yönünü belirlemenin eğitim ve sosyal bilimler alanında yapılacak diğer çalışmalara katkısı olacaktır. Ayrıca bireyci veya kolektif değerlerin benimsenmesinde dogmatik tutumun etkisinin olup olmadığına dair yapılacak çalışmalar söz konusu değerlerin dogmatizm gibi olumsuz kaynaklardan beslenmesinin önlenmesi için başta eğitim politikası uygulayıcıları olmak üzere eğitim araştırmacıları ve öğretmenlere rehber olması bakımından önem taşımaktadır.

Dogmatizm

Bir düşünce veya kuramın her türlü inceleme, eleştirme ve sorgulamadan bağımsız olarak otorite temelli biçimde doğruluğunun kabul edildiği anlayış olan dogmatizm (Gürses, 2007) doğruluğu tartışmasız, deneysiz ve incelemesiz olarak kabul edilen düşünce, bilgi ve inançları ifade eden Yunanca kökenli dogma kelimesinden türemiştir (Hançerlioğlu, 1976). Dogmatizm, aynı zamanda düşüncenin özgürlüğünü sınırlayan ya da tümüyle ortadan kaldıran düşünme biçimi olup eleştirel düşünme biçiminin ve şüpheciliğin karşıtıdır (Akarsu, 1984, s.42). Rokeach'ın tanımlamasına göre dogmatizm bireylere farklılıklara hoşgörüsüz olmayı sağlayan bir çerçeve sunarak hoşgörünün sınırlarını belirler (Akt. Swindell ve L'Abate, 1970). Dogmatizm neye inanıldığı ile değil, nasıl inanıldığıyla ilgili bir durumdur (Sasse, 2014).

Dogmatik bireyler önyargılı ve kapalı fikirli olmaya eğilimliyken dogmatik olmayan bireyler açık fikirli olma eğilimi gösterirler. Açık fikirli bireylerin farklı insanlara karşı dostça ilişkiler geliştirme yönleri dogmatik bireylere göre daha güçlüdür. Dogmatik bireyler düşünce ve

inançlarının doğruluğunda zaman ve durumsal şartlara önem vermeyerek katı bir tutum takınırlar (Paddock ve Swanson, 1986). Dogmatizm bir düşüncenin doğru olabilirdiği ya da duruma göre doğru olabileceğini değil anlaşılan haliyle ve her durumda kesin doğru olarak kabul edildiği bir tutumu ifade etmektedir. Çeşitli düşünceleri doğru kabul etmenin ötesinde kabul edilen düşüncelerin dışında farklı düşüncelerin doğru olabileceğini veya bu düşüncelerin farklı durumlarda yanlış olabileceğinin reddedilmesidir (Gilson, 1952).

Dogmatik bireylerin farklı boyutlarda özellikleri vardır. Dogmatik bireyler inanç sistemleri arasındaki farklılıklara fazla önem verirler. İnanç sistemleri arasında ve farklı kişilerle ilişki kurmayı reddederler. Sahip oldukları bilgiler zenginlikten yoksundur ve sorgulamaya kapalıdır. Bilgiyi kendi zihinsel becerileri yerine bilginin söylendiği kaynağa/otoriteye göre değerlendirirler. Başkalarına karşı düşük hoşgörüyü sahiptirler. Diğer insanlarla iletişimleri zayıf olur ve etraflarına karşı düşmanca tavır geliştirirler (Lohman, 2010). Bu kişiler problem çözme konusunda ve farklı durumlara uyumda yetersizdirler (Gürses, 2007). Aynı zamanda otoriteryen bir kişiliğe sahiptirler. Düşünce ve inançlar karşısında daha katı ve sabittirler. Öyle ki bu sadece toplumsal konularda değil kişisel yaşamlarına da yansır (Rokeach, 1960; Akt. Tolunay, 2001). Bu nedenle dogmatik bireylerin kendi düşünce ve tutumlarıyla çelişen düşünce ve tutumları yanlış olarak nitelmesi ve kendi doğru kabul ettiği düşünceleri karşısındakine dikte etmeye çalışması da kaçınılmaz olur. Johnson (2009) dogmatik kişiliğin bilişsel, duygusal ve davranışsal olmak çeşitli özellikleri olduğunu belirlemiştir. Bu özellikler bilişsel düzeyde belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük, katı kesinlik, düşünceyi ısrarlı savunma, kavrama düzeyinde düşük olmasıdır. Duygusal düzeyde umutsuzluk, endişe ve öfke; davranışsal düzeyde ise güce ve statüye göre hareket etme, aynı düşünceyi paylaştığı grupları övme, diğerlerini eleştirme, otoritelere boyun eğme, dışlayıcı ve kibirli tavra sahip olma şeklinde ortaya çıkmaktadır (Sasse, 2014). Dogmatizm bireyin zihninin farklı düşünce ve inançlara karşı mesafeli olması durumu olup bireyin kendisinin veya ait olduğu çekirdek grubun dışında kalan her türlü farklılığa karşı olmayı içermektedir. Dogmatizm belli bir zamana veya düşünceye bağlı olmayıp kişilik özelliği olarak da kendini göstermektedir (Rokeach 1960; akt. Tolunay, 2001). Dolayısıyla dogmatik bireylerin kendisi gibi olmayan veya kendisiyle çatışabilecek potansiyelde olan diğer insanları yok sayması, kendisini diğerlerinden ayırıştırması ve ben merkezli bir yaşam biçimini benimsemesi durumu ortaya çıkabilmektedir.

Bireycilik ve Kolektivizm

Bireycilik ve karşıtı olarak kabul edilen kolektivizm başta felsefe olmak üzere sosyoloji, siyaset bilimi, din, yöntem bilim ve eğitim bilimleri gibi birçok alanın temel tartışma konuları arasında yer almaktadır. Bununla birlikte düşünce sistemi veya değer olarak bireycilik hakkında ortak bir kanaate ulaşılmış değildir (Lukes, 1995, s.8). Var olan bütün tartışmalara rağmen bireycilik en kısa haliyle bireyin özgürlüğünü ve çıkarını temel alan düşünce sistemidir (Marshall, 1999). Modern anlamda liberalizmin ve liberalizmin temeli olan bireyciliğin kurucusu sayılan Locke bireysel özgürlükler ve mülkiyet hakkını devlete kolektif güç odaklarına karşı koruyucu

argümanlar ortaya atmıştır (Tunçay, 2011). Liberalizm toplumu yok saymamakla birlikte bireyin üst otoriteler tarafından zorlanmasına ve kolektif amaçlara yönlendirilmesine karşı çıkar. Liberalizme göre birey kendi amaçları için çalışırken toplumsal fayda da kendiliğinden gerçekleşmiş olur (Yayla, 2014; Machan, 1998). Liberal düşünce, bireyin çıkar ve özgürlüklerini toplumun çıkarları ve amaçlarının önünde tutar. Toplumun bireylerden oluştuğunu ve bireyin kolektif olana kurban edilemeyeceğini savunur (Yayla, 2002, s.27; Yayla, 2014, s.144). Bireylerin kendi amaç ve çıkarları için çalışması ve düzenin kendiliğinden gerçekleşebilmesi için serbest piyasa şartlarının gerçekleşmesi gerekir (Yayla, 2014, s.172). Liberalizmin birey anlayışında toplumsal idealler ve kolektif amaçlar yer almaz. Bunun yerine her birey kendi arzu ve tercihlerinin peşinde koşar ve çıkarlarına ulaşırken dolaylı yoldan topluma da katkı sağladığı düşünülür (Yayla, 2012, s.145-147).

Liberalizmin bireycilik değerleri 1970'lerden itibaren neoliberalizmle yeni bir form kazanmıştır. Neoliberalizm Harvey'e (2015, s.12) göre 'yaratıcı yıkım' gerçekleştirerek alışkanlıkları, kavrayışları, iş bölümlerini, üreme etkinliklerini, sosyal ilişkileri de yıkarak piyasanın işleyişine göre yeniden kurmuştur. Sadece ekonomi ve siyaset alanıyla sınırlı kalmamış, bireysel ve toplumsal hayatın tamamını etkilemiştir. Neoliberalizm bireyin kendini şirket gibi tasavvur etmesi gerektiğini empoze etmiştir. Böylece bireyler her türlü ilişkisinde kişisel çıkarlarını göz önünde tutan, rekabetçi bir anlayışa dayalı bir hayata itilmiştir (Dardot ve Laval 2012, s.1). Neoliberalizm aynı zamanda belirsizlik ve kaos üreten bir güçtür ve her kaosla kendini sürekli hale getirmektedir (Gambetti, 2009). Bireyler belirsizlik koşullarında kendi başının çaresine bakmaya zorlanır. Rekabet her türlü toplumsal ilişkilerde genel bir norm olarak kendini dayatır (Foucault, 2015).

Liberal ilkelerin baskın olduğu modern birey anlayışı kolektivist ve komüniteryenlerce eleştirilmiştir. Liberal bireyciliğe karşı komüniteryenler sadece bireysel amaçların önemsendiği ve toplumsal değer ve amaçların yok sayıldığı toplumun meşrulaştırılmayacağını iddia etmektedir. Komüniteryenler vatandaş olarak üyesi olduğumuz toplumda 'hak' temelli bir anlayışın hâkim olması, birbirinden kopuk ve ilişkilerden bağımsız benlikleri öne çıkararak dayanışmacı özellikleri yok ettiğini savunmuşlardır (Örs, 2015, s.103). Liberalizmin ekonomik ve çıkar temelli olarak tasvir ettiği bireyciliğin ahlaki farkındalığı, merhameti ve sevgiyi azalttığı, yardımseverlik duygularını önemsizleştirdiği yönünde eleştiriler gelmiştir. Bireyci bir hayat anlayışında herşeyin ve herkesin bir fiyatı olduğu eleştirenler tarafından öne sürülmektedir (Machan 2000, s.20-23). Baudrillard (2010) ise bireyin liberal ekonomik değerlerin hâkim olduğu ortamda tüketime yönlendirildiğini, tüketimle özgürleşmeyi eşdeğer tutmaya zorlandığını, bireyin kendini tüketim nesnelileriyle var ederek yardımlaşma ve kolektif dayanışmadan uzaklaşarak yalnızlaştığını savunmaktadır. Neoliberalizmin rekabetçi bir bakış ve girişimcilik empoze ettiği toplumlarda çıkar odaklı bireycilik hızla yükselerek toplumsal bağlar çözülmekte ve geleneksel etik değerler önemini kaybetmektedir. Bauman (2005, s.10) toplumu bir anlam fabrikasına benzetmektedir. Birey kendine ancak toplum içinde anlam kazandırabilir. Toplum onaylanmanın, paylaşmanın ve karşılıklı saygının öteki adıdır. Paylaşımın, sadakatin, karşılıklı güvenin esas

olduğu toplumsallık yerine neoliberalizmin toplumsallığında çıkar odaklı yaşamak, belirsizliklere karşı tek başına mücadele etmek, herhangi bir kişi ya da yere bağlanmamak, kısa vadeli sözleşmelerle ilişki kurmak ve risk almak dayatılmaktadır. Bu dayatma ise güven ve sadakati ortadan kaldırarak insanları belirsizlikler içinde kendi yolunu çizmeye zorlamaktadır (Sennett, 2011, s.30-39; Bauman, 2005 s.22).

Bireycilik ve kolektivizm konusu sadece felsefe ve siyaset bilimi alanıyla sınırlı değildir. Bireycilik ve kolektivizmle ilgili olarak örgütler ve kültürler üzerinde de çalışmalar yapılmaktadır. Bu alanda ortaya çıkan çalışmalar da felsefe ve siyaset biliminin kavramsallaştırmasıyla ilişkili olmakla birlikte politikadan bağımsız olarak kültürel ortamlarla da ilişkilidir. Örneğin Hofstede, Hofstede ve Minkov'a (2010) göre kolektivizmin birey üzerindeki grubun gücü ile devlet değil aile vb. gruplar kastedilir. Birey grup içindeki diğer bireylere karşı sadakatle bağlıdır. Geniş aile ilişkilerinin güçlü olduğu kültürlerde bireylere "biz" duygusu hâkim olur. Daha çok çekirdek aile modelinin hâkim olduğu ve bireyin diğer geniş bir aile grubu içinde güçlü bağlar geliştirmediği toplumlarda ise "ben" kişinin kendini tanımlamasında önceliklidir. Kültürel boyutta yapılan bu çalışmalar sonucunda Triandis'e (2001) göre bireycilik, kişinin kendini merkeze alarak benlik geliştirmesini ifade ederken, kolektivizmde kişi sosyal merkezli bir benlik kavramı geliştirir. Bireyci kişide benmerkezcilik baskındır. Rekabetçi ve haccı yönleri öne çıkar. Kolektivist kişi ise kendisi dışındaki kişileri merkeze alarak aile ve karşılıklı bağımlılık ilişkileri ile sosyalleşmeyi önemser. Bireyci kişi sadece kendisini önemserken, kolektivist kişi ait olduğu topluluğu önemser. Chiou (2001) bireycilikte kişisel çıkarlara önem vermenin hayatta kalmak ve özgürlük için hayati önem taşıdığını; kolektivistlerde ise topluluk içinde toplulukla beraber olmanın öne çıktığını belirtmektedir.

Kolektivizmin gelişmiş olduğu ailelerde kişisel fikirler önemsenmez. Grup kararlarına göre hareket edilir. Bu tür toplumlardaki ailelerde çocuklar grubun diğer üyeleriyle birlikte yönlendirilir. Grubun saygınlığının korunması hayati bir öneme sahiptir. Ancak bireyci bir ailede ise çocuklar ve her birey kendi görüşünü rahatlıkla ifade eder. Çocuklar kendi fikirlerini söylemesi için cesaretlendirilir. Kolektivist ailelerde çocukların evden ayrılarak kendi başına yaşaması tercih edilmez. Bireyci ailede ise tam tersine çocukların kendi başına yaşaması ve eğitim hayatıyla ilgili kararları vermesi beklenir (Hofstede vd., 2010). Bireyciliğin baskın olduğu toplumlarda bireyler bir davranışın nedeniyle ilgili olarak içsel etkenlere; kolektivist toplumlarda dışsal etkenlere daha çok başvurur. Kişinin kendini kayırması ve kendini diğer insanlardan farklı ve eşsiz görme eğilimi bireyci topluluklarda sık görülen bir özelliktir (Hofstede, 2015). Bunun yanında Stipek, Weiner ve Li'nin (1989) çalışmasında kişilerin kendini en çok öfkeliendiren olaylar sorulduğunda bireyci toplumlardaki kişilerin kendi başlarına gelen olayları; kolektivist toplumlardaki kişilerin ise başkalarının başlarına gelen olayları örneklendirdiği tespit edilmiştir (Akt. Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014). Ancak kolektivist kültürün olduğu bir toplumun tüm üyeleri kolektivist olmayacağı gibi bireyci kültürün olduğu bir toplumda da her birey bireyci olmayabilir. Ayrıca bir birey farklı yoğunluklarda olmak üzere hem kolektivist özellikleri hem de bireyci özellikleri aynı anda taşıyabilir (Ton, 2008).

Triandis (1995) hem bireycilik hem de kolektivizmin yatay boyutlarında bireylerin birbiriyle az veya çok benzeşmeyi kabul ettikleri, ancak dikey boyutlarda ise hiyerarşik yapılanmayı benimsediklerine dikkat çekmektedir. Bunun yanında dikey ve yatay bireycilikte bağımsızlık veya diğerlerine düşük bağlarla bağlı olmak öne çıkarken, dikey ve yatay kolektivizmde grup üyeleriyle karşılıklı bağımlılık ilişkisi öne çıkar (Akt. Gouveila, Clemente ve Espinosa, 2003). Singelis, Triandis, Bhawuk ve Gelfand'a (1995) göre bireycilik ve kolektivizm, yatay ve dikey olmak üzere iki farklı boyutta incelenir. Dikey bireycilikte bireylerin özerkliği önemlidir. Bireyler arası eşitsizliğin olduğu kabul edilir. Yatay bireycilikte ise özerklik olmakla birlikte eşitliğe vurgu yapılır. Dikey kolektivizmde birey kendisini grubun bir parçası olarak kabul eder. Eşitsizlik kabul edilir. Yatay kolektivizmde ise birey kendini gruptan ayrı düşünmez ancak grup üyeleri eşit kabul edilir. Bunların yanında Chiou'ya (2001) göre yatay kolektivistler için grubun çıkarı bireysel çıkardan önce gelir. Grup üyelerinin başarısı herkesi mutlu eder. Dikey kolektivistler de ise kişi kendini grubu için feda eder. Grup normları hayati önem taşır. Yatay bireycilikte bireyselleşme vardır ancak kişi kendini diğerlerinden statü olarak ayrı tutmaz. Herkes kendi işindedir, birbiriyle uğraşmaz. Dikey bireycilikte ise rekabet ve güçlü olanın ayakta kalması gerektiği düşüncesi doğanın kanunu olarak kabul edilir.

Tablo 1.

Dikey-Yatay Bireycilik ve Dikey-Yatay Kolektivizmin özellikleri

Dikey Bireycilik	Yatay Bireycilik	Dikey Kolektivizm	Yatay Kolektivizm
*Bağımsızlık	*Bağımsız olma	*Karşılıklı bağımlılık	*Karşılıklı bağımlılık
*Diğerleriyle farklılaşma	*Eşitlik	*Diğerleriyle farklılaşma	*Diğerleriyle benzer olma
*Düşük eşitlik	*Özgürlük	*Ortak yaşam	*Ortak yaşama
*Rekabetçi ve hırslı olma	*Bireysel olarak farklı olma	*Hiyerarşi ve otoriteye bağlılık	*Paylaşım ve işbirliği
*Bireysel kazanca önem verme	*Özgüven	*Düşük eşitlik	*Gruba adanma
*Hiyerarşik farklılıklara önem verme		*Düşük özgürlük	*Eşitlik
*Bireysel özgürlük		*Aileye bağlılık ve aile ilişkilerine önem verme	*Düşük özgürlük

Hofstede'nin (2015) ülkeler arası karşılaştırmalarla yaptığı çalışmada Türkiye'deki kültürel yapıda kolektivizmin daha ağır bastığı, bireyciliğin ise daha düşük olduğunu belirlemiştir. Bunun yanında güce dayalı ayırımın, gelişmiş Batılı ülkelere göre daha yüksek, hoşgörünün ise daha düşük puan aralığına sahip olduğu sonuçlarına ulaşmıştır (Kağıtçıbaşı, 2001).

Araştırmanın Problemi

'Üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin dogmatik tutumları (otoriterlik, yanılmazlık, farklılığa tahammülsüzlük) bireycilik ve kolektivizm değerlerine sahip olma düzeylerini yordamakta mıdır?' sorusu araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır. Bu ana problem altında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin bireycilik alt boyutları, kolektivizm alt boyutları, dogmatizm ve dogmatizm alt boyutlarına ilişkin değerlere sahip olma düzeyleri nedir?
- 2- Üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin dogmatizmin alt boyutlarına ilişkin tutumları dikey kolektivizm değerlerine sahip olma düzeylerini yordamakta mıdır?
- 3- Üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin dogmatizmin alt boyutlarına ilişkin tutumları yatay kolektivizm değerlerine sahip olma düzeylerini yordamakta mıdır?
- 4- Üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin dogmatizmin alt boyutlarına ilişkin tutumları dikey bireycilik değerlerine sahip olma düzeylerini yordamakta mıdır?
- 5- Üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin dogmatizmin alt boyutlarına ilişkin tutumları yatay bireycilik değerlerine sahip olma düzeylerini yordamakta mıdır?

Yöntem

Üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin bireycilik ve kolektivizm değerlerine sahip olma düzeylerinin çeşitli değişkenler tarafından ne düzeyde yordandığını belirlemek için yapılan bu çalışmada betimsel nitelikli nedensel ilişki modeli kullanılmıştır. Bu modelde değişkenler arası korelasyon katsayısından yararlanarak ilişkinin seviyesi belirlenirken (Neuman, 2007) bağımlı değişkenin sahip olduğu değer, bağımsız değişkenin aldığı değere göre tahmin edilmeye çalışılır (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2012).

Evren ve Örneklem

Araştırma verileri üniversiteye yeni başlamış olan hazırlık sınıfı öğrencilerinden elde edilmiştir. Üniversite öğrencileri farklı bölge ve kültürlere sahip olmaları bakımından veri çeşitliliğini sağlayabilecek ve gençleri temsil edebilecek bir kitledir. Bu nedenle üniversitelerin hazırlık sınıfında öğrenim gören öğrenciler veri toplamak için seçilmiştir. Böylece hem söz konusu farklılıklardan kaynaklanabilecek sapmaların en aza indirilmesi hem de gelecek nesillerin değerleri benimsemesinde dogmatik tutumun etki düzeyinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Araştırmanın evrenini 2015-2016 öğretim yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi'nde öğrenim gören İngilizce hazırlık sınıfı öğrencileri oluşturmaktadır. Evreni oluşturan öğrenciler 1663'ü erkek 1330'u kadın olmak üzere toplam 2993 kişidir. Örneklem bu iki üniversitenin hazırlık sınıflarından basit tesadüfi yöntemle belirlenmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılan örneklem sayısı 394'tür. Örneklem grubu 208 kadın ve 186 erkek öğrenciden oluşmaktadır. Örneklemde yer alan öğrencilerin yaşları 21 ile 26 arasında değişmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bireycilik ve Kolektivizm Ölçeği. Bireycilik ve Kolektivizm Ölçeği Xie, Chen ve Roy'un (2006) çalışmasından Özbek (2010) tarafından Türk Kültürüne uyarlanmıştır. Ölçek 5'li Likert tipinde olup 16 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları yatay bireycilik, dikey bireycilik, yatay kolektivizm ve dikey kolektivizm olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarının toplam açıkladığı varyans değeri % 49'dur. Ölçeğin alt boyutlarının Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı yatay bireycilik için 0.60, dikey kolektivizm için 0.55, yatay kolektivizm için 0.48, dikey bireycilik için 0.56 olarak bulunmuştur (Özbek, 2010).

Dogmatizm Ölçeği. Dogmatizm Ölçeği Tolunay (2001) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek maddelerinin altı maddesini Gürses'in (1999) Otoriteriyenlik ölçeğinden, üç maddesini Rokeach'ın (1960) Dogmatizm ölçeğinden, bir maddesini California F ölçeğinden, bir maddesini GoughSanford Katılık ölçeğinden alan Tolunay (2001) diğer maddeleri de kendisi ekleyerek ölçeğe son halini vermiştir. Orjinalinde 15 maddeden oluşan ölçeğin yapı geçerliliğinin sağlanması için herhangi bir analiz yapılmamış olması nedeniyle ölçeğe açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizi öncesinde yapılan madde toplam-madde kalan korelasyonları analizinde 0.20 değerinin altında olan beş madde açımlayıcı faktör analizine alınmamıştır. Açımlayıcı faktör analizinde *Temel Bileşenler Analizi* ve *Varimax Dik Eksen Döndürme Tekniği* ile ölçekte bulunan maddelerin üç alt boyutta toplandığı görülmüştür. Birinci alt boyut olan 'otoriteriyenlik' 5 maddeden oluşmakta ve madde faktör yükleri 0.556 ile 0.735 arasında değişmektedir. İkinci alt boyut olan 'yanılmazlık' alt boyutu 2 maddeden oluşmakta olup maddelerin faktör yükleri 0.785 ile 0.789 olarak gerçekleşmiştir. Üçüncü alt boyut olan 'farklılığa tahammülsüzlük' ise 3 maddeden oluşmakta olup maddelerin faktör yükleri 0.526 ile 0.855 arasındadır. Tablo 2'de Dogmatizm Ölçeği'nin açımlayıcı faktör analizi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 2.

Dogmatizm Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Madde	1.Alt Boyut Faktör yükü	2.Alt Boyut Faktör yükü	3.Alt Boyut Faktör yükü
M_3 Benimsediğim düşüncüyü ve inancı yaygınlaştırmak için çoğunlukla güç kullanmamın gerekli olabileceğini düşünürüm.	.735	-	-
M_5 Bir başkası benim dile getirdiğim gerçeği kabul etmeyecek olsa kan beynime sızar.	.714	-	-
M_1 Benim için yalnızca tek bir doğru vardır.	.712	-	-
M_7 Politik ya da ideolojik düşmanlarımızla uzlaşmamız, kendi tarafımıza ihanet etmek demektir.	.576	-	-

M_10 Hararetli tartışmalar esnasında kendi fikirlerime çok fazla yoğunlaştığımdan diğerlerinin sözlerini dikkatle takip edemiyorum.	.556	-	-
M_12 Toplumsal ve ahlaki sorunları tartıştığım pek çok kişi, maalesef gerçekte neler olup bittiğinden haberdar değil.	-	789	-
M_2 Pek çok insan kendisi için neyin doğru olduğunu bilmiyor.	-	.785	-
M_13 İyi bir yaşam sürmek için, benimle aynı fikir ve zevklere sahip olan kişilerle yakınlık kurmam gerektiğine inanıyorum.	-	-	855
M_9 Bazı insanlardan sahip oldukları inanç ve fikirlerden dolayı nefret ediyorum.	.-	-	530
M_8 İki tür insan vardır: Gerçek düşmanları ve gerçek taraftarları.	-	-	526

Açımlayıcı faktör analizi sonrasında Dogmatizm Ölçeği'ne ait maddelerin 3 farklı alt boyutta yer aldığı görülmektedir. Alt boyutlara ait özdeğerlerin 3.24 ile 1.05 arasında değişmekte olduğu bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarının açıkladığı varyans miktarı % 32.42 ile %10.55 arasında değişmektedir. Ölçeğin tamamının açıkladığı varyans miktarı ise % 55.54 olarak belirlenmiştir. Ölçekle ilgili özdeğer ve açıkladığı varyans miktarları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3.

Dogmatizm Ölçeği'nin Üç Farklı Alt Boyutta Aldığı Özdeğerler ve Açıkladığı Varyans Miktarları

Alt Boyutlar	Özdeğer	Açıklanan Varyans
1- Otoriteriyenlik	3.24	32.429
2- Yanılmazlık	1.25	12.563
3- Farklılığa Tahammülsüzlük	1.05	10.550
4- Toplam	4.54	55.541

Dogmatizm Ölçeğinin geçerlik çalışması yapıldıktan sonra ölçeği oluşturan alt boyutların ve ölçeğin tamamının güvenilirliği, iç tutarlılık yöntemi ile incelenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı Cronbach Alpha (α) değeri alt boyutlarda 0.55 ile 0.71 arasında değişmektedir. Cronbach Alpha (α) değeri ölçeğin tamamı için ise 0.71 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutları ile ölçeğin tamamına ait Cronbach Alpha (α) katsayıları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.

Dogmatizm Ölçeği İç Tutarlılık Katsayıları

Alt Boyutlar	Alpha α
1- Otoriteriyenlik	.71
2- Yanılmazlık	.56
3- Farklılığa Tahammülsüzlük	.55
Toplam	.76

Verilerin Analizi

Araştırma için toplanan veriler SPSS 20 Paket Veri programına işlenmiştir. Araştırmanın problemi için çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Çoklu regresyon analizi kullanılırken standart (direkt) yöntem kullanılmıştır. Bu analiz türü Büyüköztürk'e (2012) göre bağımlı değişkenle ilişkili olan iki ya da daha fazla sayıdaki bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni ne kadar yordadığını belirlemek için kullanılmaktadır. Araştırma bulgularında yer alan puan ortalamaları (\bar{x}) 1 - 1.80 puan arası çok düşük, 1.81 - 2.60 puan arası düşük, 2.61 - 3.40 arası orta, 3.41 - 4.20 arası yüksek ve 4.20 - 5.00 arası çok yüksek olarak değerlendirilmiştir.

Bulgular

Üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin bireycilik alt boyutları, kolektivizm alt boyutları, dogmatizm ve dogmatizm alt boyutlarına ilişkin değerlere sahip olma düzeylerine ilişkin sayısal bulgulara ait veriler Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5.

Üniversite Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Bireycilik Alt Boyutları, Kolektivizm Alt Boyutları, Dogmatizm ve Dogmatizm Alt Boyutlarına İlişkin Değerlere Sahip Olma Düzeyleri

Değişken	N	En düşük	En büyük	\bar{x}	Ss
B 1. Dikey Bireycilik	394	1.00	5.00	3.29	.86
B 2. Yatay Bireycilik	394	1.00	5.00	3.44	.89
K 1. Dikey Kolektivizm	394	1.00	5.00	4.10	.66
K 2. Yatay Kolektivizm	394	1.25	5.00	3.89	.72
Dogmatizm	394	1.30	5.00	2.82	.69
D 1. Otoriteryenlik	394	1.00	5.00	2.37	.82
D 2. Yanılmazlık	394	1.00	5.00	3.70	1.01
D 3. Farklılığa Tahammülsüzlük	394	1.00	5.00	2.99	.92

Tablo 5'te hazırlık öğrencilerinin yatay ve dikey bireycilik; yatay ve dikey kolektivizm ortalama puanları ile dogmatizm ve dogmatizm alt boyutlarına ilişkin ortalama puanları görülmektedir.

Elde edilen verilere göre dikey bireycilik düzeyinin ($\bar{x}=3.29$) orta, yatay bireycilik düzeyinin ($\bar{x} = 3.44$) yüksek, dikey kolektivizm düzeyinin ($\bar{x} = 4.10$) yüksek, yatay kolektivizm düzeyinin ($\bar{x} = 3.89$) yüksek olduğu bulunmuştur. Dogmatizmin alt boyutlarından o otoriteryenlik düzeyinin ($\bar{x} = 2.37$) düşük, yanılmazlık düzeyinin ($\bar{x} = 3.70$) yüksek ve farklılığa

tahammülsüzlük düzeyinin ($\bar{x} = 2.99$) orta düzey olduğu görülürken dogmatizm ölçeğinin tamamına ait düzeyin ($\bar{x} = 2.82$) orta olduğu bulunmuştur.

Tablo 6.

Üniversite Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Dogmatizmin Alt Boyutlarına İlişkin Tutumlarının Dikey Kolektivizm Değerlerine Sahip Olma Düzeylerine Etkisi

Değişken	B	St. Hata _B	β	T	P	İkili r	Kısmi r
Sabit	4.113	.148		27.822	.00		
D 1. Otoriteryenlik	-.149	.045	-.184	3.265	.00	.142	-.16
D 2. Yanılmazlık	.085	.035	.130	2.404	.01	.08	.12
D 3. Farklılığa Tahammülsüzlük	.009	.042	.012	.209	.83	-.02	.01
R= .191	R ² = .037						
F _(3 390) = 4.929	p= .00						
Dikey Kolektivizm: 4.929-0.149D1+0.085D2+0.009D3							

Tablo 6’da görüleceği gibi dogmatizmin otoriteryenlik, yanılmazlık ve farklılığa tahammülsüzlük alt boyutları ile dikey kolektivizm arasında düşük düzeyde ancak anlamlı bir ilişki vardır ($p < .05$). Söz konusu üç değişken birlikte dikey kolektivizmin toplam varyansın sadece % 4’ünü açıklamaktadır. Dogmatizmin üç alt boyutunun dikey kolektivizmi yordama önemine göre sırası, standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre otoriteryenlik ve yanılmazlık olarak gerçekleşmiştir. Farklılığa tahammülsüzlük alt boyutu ise dikey bireyciliğin anlamlı bir yordayıcısı değildir.

Tablo 7.

Üniversite Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Dogmatizmin Alt Boyutlarına İlişkin Tutumlarının Yatay Kolektivizm Değerlerine Sahip Olma Düzeylerine Etkisi

Değişken	B	St. Hata _B	β	T	P	İkili r	Kısmi r
Sabit	3.773	.163		23.13	.00		
D 1. Otoriteryenlik	.072	.050	.082	1.43	.15	.089	.07
D 2. Yanılmazlık	-.054	.039	-.075	-1.37	.17	-.029	-.06
D 3. Farklılığa Tahammülsüzlük	.050	.046	.063	1.70	.28	.073	.05
R= .118	R ² = .014						
F _(3 390) = 1.85	p= .13						

Tablo 7’de görüldüğü üzere, dogmatizmin otoriteryenlik, yanılmazlık ve farklılığa tahammülsüzlük alt boyutları ile yatay kolektivizm arasında çok düşük düzeyde bir ilişki olmakla

birlikte bu ilişkinin düzeyi anlamlı değildir. Dogmatizmin alt boyutları yatay kolektivizmi anlamlı derecede yordamamaktadır ($p>.05$).

Tablo 8.

Üniversite Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Dogmatizmin Alt Boyutlarına İlişkin Tutumlarının Dikey Bireycilik Değerlerine Sahip Olma Düzeylerine Etkisi

Değişken	B	St. Hata _B	β	T	P	İkili r	Kısmi r
Sabit	1.631	.174		9.395	.00		
D 1.Otoriteryenlik	.327	.053	.311	6.123	.00	.41	.29
D 2. Yanılmazlık	.155	.042	.181	3.732	.00	.31	.18
D 3. Farklılığa Tahammülsüzlük	.106	.049	.112	2.142	.03	.32	.11
R= .469		R ² = .220					
F _(3 390) = 36.745		p= .00					
Dikey Bireycilik: 1.631+0.327D1+0.155D2+0.106D3							

Tablo 8’de görüleceği gibi, dogmatizmin otoriteryenlik, yanılmazlık ve farklılığa tahammülsüzlük alt boyutları ile dikey bireycilik arasında orta düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($R= .469$ $R^2= .220$ $p<.05$). Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre dogmatizmin otoriteryenlik, yanılmazlık ve farklılığa tahammülsüzlük alt boyutları dikey bireyciliği sırasıyla yordamaktadır.

Tablo 9.

Üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin dogmatizmin alt boyutlarına ilişkin tutumlarının yatay bireycilik değerlerine sahip olma düzeylerine etkisi

Değişken	B	St. Hata _B	β	T	P	İkili r	Kısmi r
Sabit	1.609	.176		9.142	.00		
D 1. Otoriteryenlik	.241	.054	.222	4.444	.00	.33	.22
D 2. Yanılmazlık	.331	.042	.376	7.868	.00	.44	.37
D 3. Farklılığa Tahammülsüzlük	.014	.050	.014	.278	.78	.25	.01
R= .495		R ² = .245					
F _(3 390) = 42.09		p= .00					
Yatay Bireycilik: 1.609+0.241D1+0.331D2+0.014D3							

Tablo 9’da görüldüğü gibi, yatay bireycilik ile dogmatizmin alt boyutları otoriteryenlik, yanılmazlık ve farklılığa tahammülsüzlük arasında orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki

bulunmaktadır ($R = .495$, $R^2 = .245$ $p < .05$). Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre dogmatizmin yanılmazlık ve otoriteriyenlik alt boyutları dikey bireyciliği sırasıyla yordamaktadır. Ancak farklılığa tahammülsüzlük alt boyutu yatay bireyciliğin anlamlı bir yordayıcısı değildir.

Tartışma ve Sonuç

Üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin bireycilik, bireycilik alt boyutları, kolektivizm, kolektivizm alt boyutları, dogmatizm ve dogmatizm alt boyutlarına ilişkin değerlere sahip olma düzeyleri incelendiğinde en yüksek düzey dikey kolektivizm boyutunda, en düşük düzey ise dogmatizmin otoriteriyenlik alt boyutunda görülmüştür. Dikey bireycilik boyutu orta düzeyde; yatay bireycilik, dikey kolektivizm ve yatay kolektivizm bulguları ise yüksek düzeydedir. Eldeki bulgulara göre öğrencilerin yüksek düzeyde kolektivist tutuma sahip olmaları Hofstede'nin (2015) ve Özbek'in (2010) bireylerde daha yüksek kolektivist değerler buldukları çalışmalarıyla uyumludur. Bu bulgu Baran'ın (2012) bulgularıyla önemli ölçüde örtüşmekle birlikte bireycilik değerinin de yükselmekte olduğunu göstermektedir. Bireyler daha yüksek kolektivist değerlere sahip olmakla birlikte bireyci değerleri de benimsemektedir. Bireylerin hem kolektivist hem de bireyci tutuma sahip olması araştırma sonuçlarına (Göregenli, 1995; Ton, 2008; Ercan, 2013)) göre normal karşılanmaktadır. Kolektivist değerlerin yüksek olmasına rağmen bireyci değerlerin de yükselme eğilimi göstermesinde Türkiye'nin 1980 sonrası uygulamış olduğu neoliberal politikaların (Pamuk, 2004) ve toplumun zamanla neoliberal ilkeleri içselleştirmesinin etkili olduğu söylenebilir. Çünkü neoliberalizm ve paralelinde etkisini sürdüren küreselleşme bu bağlamda ulusal kültürleri ve geleneksel kodları zamanla çözerek ekonomik ve çıkar temelli düşünen bireyleri ortaya çıkarmakta ve bireyciliğin yükselmesine neden olmaktadır (Baudrillard, 2010; Bauman, 2005; Bauman, 2006).

Dogmatizm ölçeğinin alt boyutlarından elde edilen veriler literatürde ergenler üzerinde yapılmış diğer çalışmaların (Demirbolat, 2011; Tolunay; 2001) verileriyle kısmen uyumludur. Ancak dogmatizmin yanılmazlık alt boyutunun yüksek düzeyde çıkması bireylerin kendi yargılarının veya kendi çıkarlarıyla örtüşen düşüncelere kesinlik düzeyinde inandıklarını göstermektedir. Bu durum ise bireylerin araştırma ve sorgulama becerilerinin yetersiz olduğunun ve var olan yüzeysel bilgileriyle yetindiklerinin bir göstergesi olabilir. Ayrıca bireysel çıkar temelli bir bakış açısı da çıkarlarla ters düşecek düşünce ve inançları reddetmeye neden olmuş olabilir. Bu, bireyin kendi düşünceleriyle veya çıkarlarıyla çelişen düşünce ve inançları "ötekileştirme"sine ve böylece toplumsal birliktelik ve uyumun sekteye uğramasına neden olabilecek bir düzeydir. Nitekim Gül (2006) tarafından yapılan çalışmada dogmatik davranışın gelişme ve yenilenme karşısında bir engel olarak durduğunu, örgütsel atılımları zedelediğini ve örgütsel değişimlere yönelik direnişin beslenmesine zemin hazırladığını göstermiştir (Akt. Büte, 2011).

Dogmatizmin alt boyutlarının yatay kolektivizmi anlamlı derecede yordamamış olması Türkmen'in (2012), üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmasında, öğrencilerin yatay kolektivizm ve psikolojik iyi oluşları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmasıyla yorumlanabilir. Çünkü kolektivizmde birey kendisi yerine grubun tamamını merkeze alır ve grubun diğer üyeleriyle

eşitliğe ve uyuma önem verir. Böylece bireyin katı ve uzlaşmaz bir tavra sahip olmamasının onu yatay boyutta daha kolektif bir tutuma sevk ettiği söylenebilir. Dogmatizmin otoriteriyenlik boyutunun yatay kolektivizmi yordamaması da bireyin eşitliğe, paylaşım ve grup içi uyuma önem veren bir bakış açısına sahip olmasıyla ilişkili olabilir. Otoriteriyenliği benimsemiş bireyler insanları çeşitli özelliklerine göre hiyerarşik bir sınıflandırma ile görme eğiliminde olurlar. Oysa yatay kolektivizmde hiyerarşi değil, eşitlik daha çok önem taşımaktadır. Grup içi güven, paylaşım ve ilişkilerde samimiyet daha çok önemsenmektedir.

Dogmatizmin otoriteriyenlik, yanılmazlık ve farklılığa tahammülsüzlük alt boyutları ile dikey bireycilik arasında orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu alt boyutlar dikey bireyciliği sırasıyla yordamaktadır. Dikey bireycilikte bireyin kişisel başarı ve kazanmayı aşırı önemsemesi, rekabeti doğanın kanunu olarak kabul etmesi ile dogmatik tutumun kesinlik isteyen, diğerlerini yok sayan ve benmerkezci doğası birbiriyle uyumlu gözükmemektedir. Dikey bireyciliğin hiyerarşik yapılara önem vermesi, güçlü olanın otorite sahibi olması gerektiğini içermesi de bu bulgunun ortaya çıkmasında etkili olabilir. Bireyin kendi doğruları dışındaki düşünceleri reddederek düşmanca bir tavır takınması, bireyin kendi düşüncesiyle veya çıkarlarıyla çelişen her türlü fikri reddederek kendisini merkeze alması onu dikey bireyci bir anlayışa yaklaştırıyor olabilir. Şahin (2008) öğretmenlerle yaptığı bir çalışmada bireylerin demokratik tutumları yükseldikçe dogmatik tutumlarının azaldığı bulgusuna ulaşmıştır. Demokratik tutumun eşitlik, hoşgörü ve saygı gerektirmesi ve dikey bireycilikle pek örtüşmemesi çalışmamızın bulgularıyla tutarlı kabul edilebilir. Harvey (2015, s.73) ile Dardot ve Laval (2012, s.267) neoliberalizmin rekabetçiliği ve bireysel kazancı biricik değer olarak topluma dayattığını, bireylerin var kalmak için herkesle rekabet etmeye zorladığını belirtmektedir. Dolayısıyla dogmatik bireylerin rekabet ve kazanma güdüsüyle hareket etmeyi yaygınlaştırmayı ilke edinen neoliberal anlayışla uyumlu dikey bireyciliği daha fazla benimsemiş olması mümkün gözükmemektedir.

Dogmatizmin alt boyutları olan otoriteriyenlik, yanılmazlık ve farklılığa tahammülsüzlük ile yatay bireycilik arasında orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki olup yanılmazlık ve otoriteriyenlik alt boyutları yatay bireyciliği sırasıyla yordamaktadır. Dogmatizmin otoriteriyenlik ve yanılmazlık boyutu bireyin kendi düşünce ve inançlarını başkasına zorla dikte ettirmeyi ve farklı düşünceleri sorgulamadan yanlış olarak nitelendirmeyi içermektedir. Bireyin bu dogmatik tutumunun yatay bireyciliğin diğer insanlara güvenmeme, kendi kişisel varlığını önemseme ve aşırı özgüvene sahip olma özellikleriyle uyumlu gözükmemektedir. Her ne kadar özgüven duygusu bireysel gelişim için iyi bir özellik olsa da dogmatizmin etkisi altında artan özgüven bireyin kendisini diğerlerinden daha farklı ve üstün görmesine yol açma olasılığını ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan bu durum empati kurma, farklı fikirlerle ve farklı insanlarla etkileşimde bulunma olanağını da azaltmaktadır. Elde edilen bulgulara göre bazı öneriler yapılması uygun görülmüştür. Bu öneriler;

1- Bireylerin dogmatik tutumları benimsemesini önleyecek, eleştirel düşünme ve öz eleştiri becerisini geliştirecek, bireysel çıkar ve rekabet odaklı bireyciliği sınırlayacak ders ve etkinliklere

ilk ve orta öğretimde daha fazla yer verilebilir. Gerek eğitim ortamlarında gerekse kamusal yayın yapan iletişim araçları ile uzlaşmanın, paylaşmanın ve empatinin önemini anlatan yayınlar yapılabilir.

2- Ölçme değerlendirme öğrenme-öğretme etkinliklerinin vazgeçilmezidir. Ancak gerek sınıf içinde gerekse merkezi olarak yapılan ölçme değerlendirme etkinliklerinde bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması, rekabeti artıracak ve duygudaşlığı zayıflatacak tutumlardan uzak durulması çıkar odaklı bireyciliğin sınırlandırılmasında faydalı olabilir.

3- Değerler eğitimi kapsamında yer alan değerlerin derslere ek etkinlikler yerine okulun temel misyonu olacak şekilde genişletilmesi, her bireyin varlığının biricik ve düşüncelerinin değerli olduğu bilincinin yerleştirilmesine daha fazla önem verilmesi, araştırma bulgularında söz konusu olan olumsuzlukların azaltılmasında faydalı olabilir.

4- Dogmatizmin bireycilik ve kolektivizmle ilişkisinin ve ilişki yönünün araştırıldığı çalışmaların literatürde eksik olduğu görüldüğünden bu yönde çalışmaların yapılması literatürdeki eksikliği giderebilir. Ayrıca bu çalışma sadece Eskişehir'deki üniversite öğrencileri arasında yapılmıştır. Diğer araştırmalar farklı üniversitelerde olabileceği gibi, liselerde de yapılabilir. Aynı çalışmanın yetişkinler arasında yapılmasıyla literatüre katkı yapılması mümkündür.

Kaynakça

- Akarsu, B. (1984). *Felsefe terimleri sözlüğü*. Ankara: Savaş.
- Baudrillard, J. (2010). *Tüketim toplumu*. İstanbul: Ayrıntı.
- Bauman, Z. (2005). *Bireyselleşmiş toplum*. İstanbul: Ayrıntı.
- Bauman, Z. (2006). *Küreselleşme*. İstanbul: Ayrıntı.
- Baran, İ. H. (2012). *Türkiye kültüründe kolektivizm: bir meta analiz*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul.
- Büte, M. (2011). Algılanan örgüt ikliminin etik olmayan davranışlar üzerindeki etkilerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 25(2).
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk Ö. ve Köklü N. (2012). *Sosyal bilimler için istatistik*. Ankara: Pegem
- Büyüköztürk Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem
- Chiou, J. (2001). Horizontal and vertical individualism and collectivism among college students in the United States, Taiwan, and Argentina, *The Journal of Social Psychology*, 141(5), 667-678.

- Dardot, P. ve Laval, C. (2012). *Dünyanın yeni akli: neoliberal toplum üzerine deneme*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Demirbolat, A. O. (2011). Öğretmenlerin bürokratik sosyalleşme düzeyleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 1(2), 41-55.
- Ercan, H. (2013). Genç yetişkinlerde benlik kurgusu üzerine bir çalışma. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 5(2), 157-178.
- Foucault, M. (2015). *Biyopolitikanın doğuşu*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Gambetti, Z. (2009). İktidarın dönüşen çehresi: neoliberalizm, şiddet ve kurumsal siyasetin tasfiyesi. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*(40).
- Gilson, E. (1952). Dogmatism and Tolerance. *International Journal*, 8(1), 7-16.
- Gouveia, V. V., Clemente, M. ve Espinosa, P. (2003). The horizontal and vertical attributes of individualism and collectivism in a spanish population. *The Journal Of Social Psychology*, 143(1), 43-63.
- Göregenli, M. (1995). Kültürümüz açısından bireycilik-toplulukçuluk eğilimleri: bir başlangıç çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(35), 1-14.
- Gürses, İ. (2007). Din eğitimi kişilik ilişkisi üzerine bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(2), 79-122.
- Hançerlioğlu, O. (1976). *Felsefe ansiklopedisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Harvey, D. (2015). *Neoliberalizmin kısa tarihi*. İstanbul: Sel Yayıncılık
- Hofstede, G. (2015). *National culture*. Erişim Tarihi: 19.11.2015 <http://geert-hofstede.com/turkey.html>
- Hofstede, G., Hofstede, G. J. Ve Minkov, M. (2010). *Cultures and organizations*. New York: McGraw Hill.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2001). *İnsan aile kültürü*. İstanbul: Remzi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalcılar, Z. (2014). *Dünden bugüne insan ve insanlar sosyal psikolojiye giriş*. İstanbul: Evrim.
- Karadağ, E. (2009). Spiritual leadership and organizational culture: A study of structural equation model. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 9(3), 1357-1405.
- Lukes, S. (1995). *Bireycilik*. (İ. Serin, Çev.) Ankara: Ark Yayınevi
- Lohman, M. C. (2010). An unexamined triumvirate: Dogmatism, problem solving, and HRD. *Integrative Literature Review*, 9(1), 72-88.

- Machan, T. (2000). *Capitalism and individualism*. Christchurch: Cybereditions Corporation.
- Marshall G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. Ankara
- Neuman W.L. (2007). *Toplumsal araştırma yöntemlerinde nitel ve nicel yaklaşımlar*. İstanbul: Yayın Odası
- Örs, H. B. (2015). *19. yüzyıldan 20. yüzyıla modern siyasal ideolojiler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Özbek M.F. (2010). Yatay ve dikey bireycilik & kolektivizm ile para etiği ilişkisi: türk ve kırgız üniversite öğrencileri üzerinde karşılaştırmalı bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10(3). 23-42
- Paddock, C. E. ve Swanson, N. E. (1986). Open versus closed minds: The effect of dogmatism on an analyst's problem solving behavior. *Journal of Management Information Systems*, 3(3), 111-122.
- Pamuk, Ş. (2004). Karşılaştırmalı açıdan Türkiye'de iktisadi büyüme 1880-2000. (A.H. Köse, F. Şenses, E. Yeldan (Ed.) *İktisat üzerine yazılar 1: Küresel düzen: birikim, devlet ve sınıflar* içinde. İstanbul: İletişim.
- Sakal, O. ve Yıldız, S. (2015). Bireycilik ve toplulukçuluk değerleri, kariyer çabaları ve kariyer tatmini ilişkisi. *Journal of Yaşar University*, 10 (40).
- Sasse, G. (2014). *Investigating the effects of dogmatism on openness and empathy in counselors in training*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Wyoming, Wyoming.
- Sennett, R. (2011). *Yeni kapitalizm kültürü*. İstanbul: Ayrıntı.
- Singelis, T. M., Triandis, H. C., Bhawuk, D. ve Gelfand, M. J. (1995). Horizontal and vertical dimensions of individualism and collectivism: A theoretical and measurement refinement. *Cross-Cultural Research*, 29: 240-275.
- Swindell, D. H. ve L'Abate, L. (1970). Religiosity, dogmatism, and repression-sensitization. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 9(3), 249-251
- Şahin, G. (2008). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin demokratik tutumları ile dogmatik düşünce biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Taylor, C. (2006). Yanlış anlaşmalar: Cemaatçi, liberal tartışması. A. Berten, P. D. Silvelra ve H. Pourtois içinde, *Liberaller ve cemaatçiler* (s. 77-104). Ankara: Dost.
- Ton, İ. A. (2008). *The effect of individualism-collectivism and trust on workplace empowerment*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul

Tunçay, M. (2011). *Batı'da siyasal düşünceler tarihi: Yeni çağ*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Tolunay A. (2001). *The Relationship Between Religiosity, Dogmatism, and Moral Reasoning*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul

Triandis, H. C. (2001). Individualism-collectivism and personality, *Journal of Personality*, 69(6), 907- 924.

Türkmen, M. (2012). Öznel iyi oluşun yapısı ve ana baba tutumları, özsaygı ve sosyal destekle ilişkisi: bir model sınaması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9.

Yayla, A. (2002). *Liberalizm*. Ankara: Liberte.

Yayla, A. (2014). *Liberal bakışlar*. İstanbul: Profil.

Extended Abstract

Introduction

Dogmatism is the understanding, in which the accuracy of an idea or a theory is accepted depending on an authority, independent of all kinds of research, criticism and questioning related to the idea or theory Dogmatism is not related to what is believed, but rather to how is believed. Dogmatism is not related to a certain time and it appears to be a general personality trait. Dogmatic individuals attach more importance to differences between belief systems. They do not want to get in contact with the ones who are different. They interpret the information according to the source/authority of information instead of their own mental skills. They have low levels of tolerance towards others.

Individualism is briefly a thought system which is based on an individual's freedom and benefit. Individualism underlies particularly liberal thinking. According to liberalism, while an individual is working for his own purpose, social benefit comes into being by itself as well. Liberal thinking prioritizes an individual's benefits and freedoms rather than the society's benefits and purposes. It asserts that the society is composed of individuals and supports the idea that individuals cannot be made a victim of the collective one. Liberalism, which emphasizes the subjects of individual freedoms and tolerance in political and economic areas, has given way to neoliberalism since the second half of the 20th century. Neoliberalism aims that free market rules, in which competition is

the main issue, should also dominate non-economic areas and should be effective in all areas of life. In a neoliberal system, each individual works for his own benefit. Long and persistent relationships give place to fictional relationships that are based on contracts. Individuals imagine themselves as companies in every part of life.

It has been observed in cultural studies conducted about individualism and collectivism that these values vary from a society to another society. Collectivism has an authority on individuals coming from groups such as families etc. rather than states. An individual depends faithfully on other individuals in the group. In cultures that have powerful extended family relationships, individuals predominantly have we-feeling. On the other hand, in societies in which nuclear-family model is predominant and in which individuals cannot develop strong ties with the other members of the extended group, “I” is of top priority for an individual to identify himself. A collectivist puts other people apart from himself in the center and pays attention to relationships such as family, socialization and mutual interdependence. While an individualist pays attention to only himself, a collectivist pays attention to the group he belongs to.

Purpose

It is thought that determining whether there is a relationship between the people’s level of having dogmatic attitudes and individualism or collectivism when neoliberalism conditions are effective is important in terms of establishing healthy and confidential relationships in the society and having individuals who are tolerant of differences and who do not instrumentalize people. University students were chosen as the sample of the study because they have the characteristics of different social backgrounds and because they are likely to become effective in the society in the near future. In the light of these reasons, the research question was formed as whether university students’ dogmatic attitudes predict their levels of having the values of individualism and collectivism.

Method

A descriptive causal relationship model was used in this study. In this model, while the level of relationship is determined by using correlation coefficient between variables, the value of the dependent variable is predicted according to the value of the independent variable.

The population of the study is composed of preparatory students from Osmangazi University and Anadolu University in Eskisehir. The sample of the study is composed of 394 students randomly chosen from this population.

Individualism and Collectivism Scale. The scale was adapted from the study of Xie et al. (2006) to Turkish culture by Ozbek (2010). The scale is in a 5-point likert type and is composed of 16 items and 4 sub-dimensions. The sub-dimensions of the scale were called horizontal individualism, vertical individualism, horizontal collectivism and vertical collectivism.

Dogmatism Scale. Six items of the Dogmatism Scale were taken from Authoritarianism Scale (Gürses, 1999), three items were taken from Dogmatism Scale (Rokeach, 1960), one item was taken from California F Scale, one item was taken from Gough Sanford Rigidity Scale and three items were added by Tolunay (2011), who developed the scale. Because no analysis had been made in order to provide the construct validity of the scale, which is originally composed of 15 items, an exploratory factor analysis of the scale was made. As a result of the analysis, the scale clustered in three sub-dimensions. These three sub-dimensions were called authoritarianism, infallibility and intolerance to distinctness.

Conclusion

According to the findings, vertical individualism is at a medium level, whereas horizontal individualism, vertical collectivism and horizontal collectivism are at high levels. The fact that an individual has both collectivist and individualist attitudes is regarded as normal (Ton, 2008). According to the findings obtained from the study, the students' having high level of collectivist attitude is compatible with the findings of Hofstede (2015) and Özbek (2010). Culturally, Turkey has the characteristics of collectivism. However, the fact that vertical individualism is at the medium level and that horizontal individualism is at a high level might be an indicator of an increasing individualism in Turkey. It can be concluded that neoliberal policies having been implemented by Turkey since 1980 have been effective in this change (Pamuk, 2004).

The sub-dimensions of authoritarianism, intolerance to distinctness and infallibility of the Dogmatism scale are at a low, medium and high level respectively, and the total average score of dogmatism is at a medium level. These findings are partially compatible with the findings of

other studies conducted on adolescents (Demirbolat, 2011; Tolunay; 2001). However, the fact that the sub-dimension of infallibility of dogmatism is at a high level indicates that individuals attach credence to the accuracy of their own judgements, and the fact that the sub-dimension of intolerance to distinctness is at a medium level indicates that individuals have negative feelings and opinions that can cause violence against other people who have conflicting feelings and opinions.

According to the results of the study, vertical collectivism is predicted at a low level by the sub-dimensions of authoritarianism, infallibility and intolerance to distinctness of dogmatism. In order of importance, the sub-dimensions of authoritarianism and infallibility of dogmatism predicts vertical collectivism. On the other hand, the sub-dimension of intolerance to distinctness is not regarded a significant predictor.

There is a medium level of significant relationship between the sub-dimensions of authoritarianism, infallibility and intolerance to distinctness of dogmatism and vertical individualism. The sub-dimensions of authoritarianism, infallibility and intolerance to distinctness of dogmatism predict vertical individualism respectively. The fact that an individual attaches a lot of importance to his personal success and achievement and sees competition as a natural order of things in vertical individualism seems to be compatible with the egocentric nature of dogmatic attitude. An individual's having hostile attitudes by rejecting opinions except for his own rights and putting himself in the center by rejecting all kinds of opinions contradicting with his own opinions may bring the individual closer to an individualist attitude. This situation is compatible with the understanding of an individual that neoliberalism envisages.

There is a medium level of significant relationship between the sub-dimensions of authoritarianism, infallibility and intolerance to distinctness of dogmatism and horizontal individualism. The sub-dimensions of infallibility and authoritarianism of dogmatism predict horizontal individualism respectively. However, it is seen that the sub-dimension of intolerance to distinctness is not a significant predictor of horizontal individualism. The sub-dimensions of authoritarianism and infallibility of dogmatic attitude include dictating an individual's own opinions and beliefs to others and defining different opinions as wrong without questioning. The dogmatic attitude of an individual seems to be compatible with the traits of horizontal

individualism such as not trusting other people, attaching importance to his own existence and having excessive self-confidence.

According to the findings obtained from the study,

1. More activities to prevent individuals from adopting dogmatic attitudes, to develop their critical thinking and self-criticism skills and to limit personal-interest and competition oriented individualism can be used in primary and secondary education.
2. Courses and activities to develop primary and secondary school students' thinking and philosophical questioning skills can be used.
3. It can be useful to take individual differences into consideration, avoiding behaviors to increase competition and to weaken empathy, and giving up punishment and reward practices in assessment and evaluation activities conducted both in the class and in central examinations for limiting interest-oriented individualism.